

Juryrapport

Alvorens over te gaan tot de eigenlijke juryrapporten herdenken de leden van de jury uiteraard in de eerste plaats hun gestorven collega Pieter Minderaa. Op 27 mei 1968 overleed Prof. dr. P. Minderaa, maar tot zeer kort voor zijn dood heeft hij, in betrekkelijk goede gezondheid, aan de werkzaamheden van de jury deelgenomen en er prijs op gesteld de hoge trappen die naar de lokaliteiten van het Prins Bernhard Fonds leiden te beklimmen. Niet alleen heeft de jury dat in hoge mate gewaardeerd, zij heeft daardoor ook tot het laatst kunnen profiteren van de literaire fijngevoeligheid en de grote eruditie, die Minderaa door zijn dubbele opleiding in klassieke letteren en neerlandistiek eigen waren. In deze jury zowel als elders was hij een gewichtig element van rust en evenwicht, dat moeilijk te vervangen is. Wij gedenken hem in eerbied en blijvende vriendschap. Dat Prof. dr. J. C. Kamerbeek, hoogleraar in de Griekse taal- en letterkunde te Amsterdam, zijn plaats wil innemen, stemt de jury tot erkentelijkheid. Zij weet, en persoonlijk heb ik in een lange reeks van jaren ervaren, dat de heer Kamerbeek niet alleen de zo noodzakelijke aanvulling ten aanzien van de klassieke letteren kan bieden, maar tevens als een kenner van vertaalproblemen en moderne literatuur beschouwd mag worden. Ik heet hem hierbij van harte welkom.

De Martinus Nijhoffprijs voor vertalingen uit het Nederlands gaat dit jaar naar mevrouw Olga Krijtová-Fuchsová voor haar weergave in het Tsjechisch van een reeks romans en novellen van overwegend moderne auteurs uit Noord en Zuid.

Mevrouw Krijtová werd in 1931 in Hradec Králové (Bohemien) geboren. Zij bezocht het gymnasium in Nymburk en deed er in 1950 eindexamen. Van 1950 tot 1955 studeerde zij Engelse en Nederlandse filologie aan de Karels Universiteit in Praag en behaalde in 1955 cum laude de titel van ‘gepromoveerd filologe’ – de vroegere doctorstitels waren toen al af geschaft – op grond van een in het Tsjechisch geschreven proefschrift over moderne Nederlandse letteren. Na een aanvullend examen wijsbegeerte kreeg zij in 1966 de opnieuw ingestelde titel van doctor in de filosofie. Sinds 1955 is zij werkzaam als lectrice en wetenschappelijk assistente in de afdeling Germaanse talen van de Karels Universiteit, met als specialisatie Nederlandse letterkunde, algemeen vak: neerlandistiek.

Behalve door haar fervente belangstelling voor onze literatuur heeft Olga Krijtová nog een speciale binding met ons land door haar in 1956 gesloten huwelijk met de Nederlandse, in Praag wonende, televisieregisseur Hans J. Krijt.

Met de vertaling van Nederlands letterkundig werk in het Tsjechisch zet mevrouw Krijtová een traditie voort die al dateert van het begin van de 16e eeuw. Onder de talloze voor 1949 in het Tsjechisch verschenen boeken uit ons taalgebied bevinden zich o.a. *De Familie Kegge* van Hildebrand, de *Max Havelaar* – een boek dat mevrouw Krijtová graag zelf had vertaald, ware het niet dat zij de bestaande vertaling onverbeterlijk vindt – werken van Conscience, Streuvels, Gezelle, Timmermans, Couperus, Van Eeden, Den Doollaard, Walschap, Vestdijk en op drie na alle boeken van onze eerste juryvoorzitter Antoon Coolen.

De vertaalster heeft hieraan een omvangrijke en zeer uiteenlopende

verzameling eigentijdse werken toegevoegd. Haar eerste vertaling: *De onrustzaaiër* van Willem G. van Maanen, verscheen in 1958. Zij werd gevolgd door vertalingen van o.a. *Het fregatschip Johanna Maria* van Arthur van Schendel, zes romans van Theun de Vries, w.o. *Het meisje met het rode haar*, *Pan onder de mensen* en *Bruiloftslied voor Swaantje*, en *Nacht der Girondijnen* van Jacob Presser. Hoe veelzijdig haar vertaalarbeid is, moge blijken uit het feit dat zij naast drie novellen van Jan Wolkers, de vier detectiveromans vertaalde die Jan de Hartog onder het pseudoniem F. R. Eckmar schreef, voorts *Herinneringen van een oude pruik* van Johan Fabricius, een novelle van Jos Vandelloo, kinderboeken van An Rutgers van der Loeff en Miep Diekmann, Herman Teirlinck's *Zelfportret* en *De Metsiers* van Hugo Claus. Beide laatste liggen voor publicatie gereed.

Olga Krijtová beperkt zich niet tot vertalen, zij introduceert ook. Bijna al haar vertalingen en de herdrukken van vertalingen die door anderen zijn gemaakt heeft zij voorzien van uitvoerige inleidingen, waarin zij het gehele oeuvre van een schrijver behandelt. Zo schreef zij inleidingen bij het werk van Multatuli, Van Schendel, Theun de Vries, Antoon Coolen en Adriaan van der Veen. Studies van haar hand over Nederlandse literaire almanakken, de 'Sexy sixties' in de Nederlandse letteren, het Nederlandse kinderboek in de laatste tien jaar, Nederlandse boekwerken over de Tweede Wereldoorlog, om er maar enkele te noemen, verschenen in Tsjechische literaire tijdschriften. Voor de Tsjechische radio vertaalde zij gedichten van o.a. Huygens, Bredero en Focquenbroch. Voor de in 1967 bij Odeon in Praag verschenen literaire encyclopedie verzorgde zij de rubriek Nederlandse letteren. Een volledige opsomming van haar activiteiten als pleitbezorgster van onze literatuur zou het bestek van dit juryrapport te buiten gaan, maar niet onvermeld mag blijven haar werkzaamheid als lectrice voor alle belangrijke Tsjechische uitgeverijen, bij wie zij het werk van onze schrijvers met grote vasthoudendheid aanbeveelt. De slavist Prof. dr. T. Eekman, die door de jury als deskundige werd geraadpleegd, kwam na onderzoek van een aantal vertalingen van mevrouw Krijtová tot een 'onvoorwaardelijk gunstig oordeel'. Het Nederlands blijkt voor haar geen geheimen te hebben, 'ook niet daar waar de teksten verouderde of gestileerde taal of jargon bevatten. Haar Tsjechisch is geheel adequaat aan de originelen. Over het algemeen volgt de vertaalster deze zeer getrouw, haar tekst is nergens vaag of onduidelijk: zij hanteert de Tsjechische taal, die bij uitstek scherp-exact is, met gemak en op natuurlijke wijze'. En hij voegt aan zijn judicium nog toe dat mevrouw Krijtová 'vrijwel de enige mij bekende persoon in Tsjecho-Slowakije, en in heel Slavisch Midden-Europa is, die zó daadwerkelijk de Nederlandse literatuur bevordert en bekendheid gegeven heeft en dat nog steeds doet'.

De jury beschouwde het als een voorrecht Olga Krijtová, op grond van de voortreffelijke kwaliteit van haar vertaalwerk én om de eminente wijze waarop zij onze letteren in haar vaderland presenteert, voor te kunnen dragen voor toekenning van de Nijhoffprijs 1969.

Op het gebied van vertalingen in het Nederlands kwam de jury al spoedig unaniem

tot de conclusie dat de Nijhoffprijs hiervoor dit jaar moest worden toegekend aan Marko Fondse. Fondse publiceert vertalingen sinds een zestal jaren; de kwaliteit van zijn werk is zo briljant dat hij onmiddellijk opvalt als een van die zeldzame figuren die niet alleen hun vak verstaan en beide betrokken talen tot in finesses beheersen, maar die het vertalen als een creatieve kunst beoefenen.

Marko Fondse, bij de burgerlijke stand Martinus Cornelis van Dijke, werd geboren in 1932. Hij studeerde Slavische filologie aan de universiteiten van Beograd, Utrecht en Amsterdam. Behalve in Joegoslavië en Tsjecho-Slowakije verbleef hij herhaaldelijk in de Sovjetunie, en woonde jarenlang op het Griekse eiland Hydra. Na de staatsgreep van het huidige bewind vestigde hij zich in Rome. Bijdragen van zijn hand verschenen in de voornaamste Nederlandse letterkundige bladen; de KRO zond radio-causerieën van hem uit over Russische literatuur.

Buiten enkele verspreide vertalingen van Nieuw-Griekse poëzie (Sefaris, Kaváfis) legde hij zich – naast eigen letterkundig werk – vrijwel uitsluitend toe op vertalingen uit het Russisch, zowel proza als poëzie. Hij vertaalde klassieken als Gogolj, Tolstoj en Dostojewski, maar doorslaggevend waren voor de jury vooral zijn vertalingen van moderne Russische auteurs als Majakovski, Abram Terts, Koeznetsov en Boelgakov. In 1963 debuteerde hij met een verzamelbundel *En Rusland – dat ben jij...* waarin werk van hedendaagse dichters als Jevtoesjenko, Rozjdjestvenski, Vinokoerov: vertalingen van nog enigszins ongelijke kwaliteit.

In 1966 bleek zijn weergave van Majakovski's *Een Wolk in Broek* een prestatie van de eerste orde en een voorbeeld van creatieve poëzievertaling, vooral in aanmerking genomen de vrijwel onoverkomelijke moeilijkheden bij het vertalen van juist deze dichter met zijn vele woordspelingen, zijn klankassociaties en zijn spelen met heterogene taal- en stijlelementen. Naar zijn verdere Majakovski-vertalingen kan men dan ook met de grootste belangstelling uitzien.

Van Fondse's prozavertalingen vestigt de jury speciaal de aandacht op het in Nederland nog onvoldoende opgemerkte *Babi Jar* van Koeznetsov, op *Ljoebimov* van Abram Terts en op *De Meester en Margarita* van de in 1940 overleden, thans herontdekte en plotseling wereldberoemd geworden Michail Boelgakov. Waar Koeznetsov in *Babi Jar* een aangrijpende oorlogskroniek geeft door de ogen van een kind en met gebruikmaking van documenten en persknipsels, zijn de werken van Terts en Boelgakov vuurwerken van virtuositeit in taal en stijl, en vormen zij geduchte uitdagingen aan mogelijke vertalers. Reeds in zijn voorwoord bij *Ljoebimov* zei Fondse: 'Het is inderdaad de lastigste Russische prozatekst die ik ooit onder ogen heb gehad.' Zodra een schrijver als Terts plotseling alle registers van de Russische taal opentrekt in een mengeling van alle denkbare stijlen, is het resultaat verbluffend. Dat Fondse erin is geslaagd *Ljoebimov* niet alleen adequaat maar voortreffelijk te vertalen getuigt van een uitzonderlijke begaafdheid; dit werkstuk is een van de beste stalen van vertaalkunst van de laatste jaren. En wat voor Terts geldt, geldt evenzeer voor Boelgakov. *De Meester en Margarita* is geschreven in een aantal uiteenlopende literaire stijlen, waarbij vooral het element van groteske satire, dat sedert Gogolj een typerend – meestal door de censuur onderdrukt – element van de Russische

literatuur is geweest, een grote rol speelt. Weergave van satire en groteske eist van de vertaler een in hoge mate uitgebalanceerd gevoel voor proporties tussen het speelse en het baldadige. Wat dat betreft wijst Charles B. Timmer in een advies aan de jury op wat hij een zekere 'linguïstische dartelheid' bij Fondse noemt: hier en daar bizarre vormen of uitdrukkingen die ten aanzien van het origineel net een 'teveel' zijn. Hij voegt er uitdrukkelijk aan toe dat hij deze 'dartelheid' bij Fondse slechts ziet als een 'défaut de ses qualités'.

Ook wil de jury de aandacht vestigen op de consciëntieuze manier waarop Marko Fondse, in tegenstelling tot menig niet-Nederlands vertaler van Russische letteren, de tekst van de door hem vertaalde auteurs aan het Nederlands publiek presenteert. De noten en commentaren in uiterst leesbare en boeiende vorm waarvan hij zijn vertalingen voorziet, getuigen van grote vakkennis en belesenheid; bovendien heeft Fondse – om een voorbeeld te noemen – in een werk als *De Meester en Margarita* met uiterste zorg en moeite de in de gekortwiekte Russische uitgave van 1966/67 weggevallen fragmenten weer in de roman ingevoegd, en wel op de juiste plaatsen: deze fragmenten, terechtgekomen bij de Turijnse uitgever Einaudi, waren in een apart boekje uitgegeven, echter zonder vermelding van hun oorspronkelijke plaats in het werk. De Nederlandse uitgave van Boelgakov's roman is nu een van de weinige die werkelijk de volledige tekst bevat.

Op grond niet alleen van het hoge artistieke gehalte van zijn vertalingen maar ook van de nauwgezette verantwoordingen ervan en de verwerking van veel research, besloot de jury eenstemmig tot toekenning van de Nijhoffprijs aan Marko Fondse.

De jury:
Prof. Dr. S. Dresden, voorzitter
Adriaan Morriën
Paul Rodenko
Mr. E. Straat
Dolf Verspoor
Bert Voeten
J. U. Priesman, secretaris